

Meslekler ve Profesyonellik Professions and Professionalism

ELIZABETH ANNE HERDMAN*
ÇEVİRİ: ÖZLEM YAZICI KORKMAZ**

ÖZET

Bu çalışma, tanımları ve kullanımları problemlili olmasına rağmen hemşirelik için cazip kavramlar olagelmış “meslek” ve “profesyonellik” kavramlarını incelemektedir. Burada ileri sürülen görüş belli bir uğraşla ilgili etkinliklerin eleştirel bir analizini yapmak için bu kavramların uğraş temelli çeşitli oluşumların çıkarları doğrultusunda nasıl kullanıldığının incelenmesinin daha yararlı olacağıdır. Meslek sahipleri arasındaki etkileşimleri, mesleklerle iktidar arasındaki ilişkileri ve örgütsel ve toplumsal bağlamlarda mesleki rollerin nasıl oluştuğunu ihmal eden analizler, eğer amaçları profesyonelleşme sürecini teşvik etmekse, bu amaçlarında başarılı olamayacaklardır.

Anahtar kelimeler: Hemşirelik; meslek; profesyonellik; hemşirelik mesleği.

ABSTRACT

This paper examines the continued appeal to nursing of the concepts “profession” and “professionalism” despite the fact that the definitions and use of both are problematic. It argues that for a critical analysis of occupational activities it is more useful to examine how these concepts are used in the service of occupational sectional interests. Analyses that ignore interactions between professionals, how professional roles are constructed within organizational and social contexts and the relationships between professions and power will fail if their intention is to promote the process of professionalization.

Key words: Nursing; profession; professionalism; nursing profession.

Scott^[1] mesleğe olan bakışımızın çoğunlukla meslek olarak andığımız uğraşlardaki değişimler ve bu uğraşları incelerken kullandığımız teorik yaklaşım tarafından şekillendiğini gözlemlemiştir. Bu her iki unsurun da zaman içinde büyük oranda değişmiş olması hemşireler gibi bazı grupların niçin bu kavramları sanki hiçbir değişim yaşanmamışçasına kullanmaya devam ettiği sorusunu gündeme getirir. Söz gelimi, neden hemşireler profesyonellik düzeyini ölçme girişimlerinde miadını doldurmuş teorik modelleri temel almayı sürdürmektedirler? Millerson’a^[2] göre, “tüm sosyolojik fikirler içinde tatmin edici bir şekilde analiz etmenin en zor olduğu kavramlardan biri meslek kavramıdır.” Tanımlamaya ilişkin problemler, semantik karmaşadan, kavrama ait özelliklerinin bir listesini oluşturma girişimlerine ilişkin yapısal sınırlılıklardan ve dinamik tarihsel modellerden ziyade statik işlevsel modellere bağlı kalmaktan kaynaklanır. Bunlara ek bir neden de “meslek” ve “profesyonellik” kavramlarına ilişkin yapılan gündelik tanımlar ve birçok uğraşın bu kavramların sosyolojik ve gündelik tanımlarını birbirlerinin yerine kullanmasıdır.

Watson’a^[3] göre “meslek” ve “profesyonellik” analitik araçlar olarak kullanımı terk edilmesi gereken popüler kavramlardır. Torstendahl^[4] “meslek” için bir tanım yapma arayışının dilin sınırlarının üstesinden gelmeye yönelik bir girişim olduğunu ileri sürerken, Sciulli^[5] de bütün tarihsel bağlamlarda uygulanabilecek bir tanım yapma gerekliliğine dikkat çekmiştir. Macdonald ve Ritzer^[6] meslek sosyolojisinin “ölü mü diri mi” olduğunu sorgulamıştır. “Meslekler” ve “profesyonellik” kavramlarını konu edinen akademik etkinliklerin ölçeği göz önünde bulundurulduğunda bu alanın diri ve sağlıklı olduğunu söyleyebiliriz. Bu alanda güncel tartışmaların merkezini toplumsal kapatma, dışlama ve hareket^[7], söylem ve kimlik^[3], ataerkillik ve toplumsal cinsiyet^[8] ile iktidar ve devlet^[5,9] gibi konular oluşturmaktadır.

Mesleklerin örgütsel, ekonomik ve siyasal değişimlerin^[10] tehdidi altında olduğu, özerklik ve egemenliklerini yitirdikleri^[11,12] ve kendilerini düzenleme yeteneklerini kaybettikleri^[13] şeklinde bir algı söz konusudur. Sosyolojik tartışmalara ve analitik kesinlik yoksunluğuna rağmen, gitgide daha çok uğraş “meslek” etiketini özerklik^[14], uzmanlık^[15], belli bir bilgi

* E A Herdman, Prof. Dr.
Koç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Eski Müdürü
Güzelbahçe Sok. No:20, 34365 Nişantaşı / İstanbul
Tel.: 0 212 311 26 01 Faks: 0 212 311 26 02
e-posta: ehherdman@ku.edu.tr

** Ö Yazıcı Korkmaz, Yard. Doç. Dr.
Koç Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu
Güzelbahçe Sok. No:20, 34365 Nişantaşı / İstanbul
Tel.: 0 212 311 26 48 Faks: 0 212 311 26 30
e-posta: okorkmaz@ku.edu.tr

bütünü^[16], statü, kültürel sermaye^[17] ve iktidarla^[18] ilişkili olması itibarıyla cazip bulmaktadır. Tüm bunlar “meslek” kavramının sürekli bir biçimde kullanılmasını temin eden ortak bir söylemin bir parçası halini almıştır. Bu çok sayıda sınırlılığın^[19,20] rağmen, “profesyonel” çalışma konusuna gösterilen ilgiye bir canlanma gerçekleşmiş ve bu canlanma da yeniden tanımlamaya ilişkin problemleri ön plana taşımıştır.

Meslek Teorileri

Meslekler üzerine ilk büyük çalışma bir “mesleğin” karakteristik özelliklerini değerlendirmek üzere tıp ve hukuk gibi halihazırda mevcut olan mesleklerin tarihsel arka planlarını ortaya koyan Carr-Saunders ve Wilson^[21] tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmaların önemli bir zayıf noktası, kullandıkları kanıtların büyük ölçüde “profesyonel” bir statü iddiasında bulunan kurumlara ait tarihsel dokümanlar olması ve bu dokümanların herhangi bir kritiğe konu olmaksızın olduğu gibi kabul edilmiş olmalarıdır. “Meslekler” konusundaki çalışmalarda ayrımcı özellik yaklaşımı meslekleri diğer işlerden ayıran özellikleri tanımlamaya yönelik girişimlerle beraber 1930’larda ortaya çıkmıştır. Bu çalışmalarda adı en sık geçen ayrımcı özellikler^[2,16] özerklik, uzmanlık, soyut bilgiye dayanan yetenekler, sertifikasyon, uzun eğitim süreci, resmi örgütlenme, uygulama yönetmeliği ve hizmet etiği olmuştur. Birçok yazar yerleşik meslekleri basitçe inceleyip bunların profesyonel statülerinin izahını belli karakteristik özellikleri ile yaptıklarından, ayrımcı özellik modelleri teorik olmaktan uzak ve totolojik (eşşöz şeklinde) görülmektedir. Ayrımcı özellik yaklaşımını kullananlar iktidarın profesyonel statü yarattığı fikrindense profesyonel statünün iktidar yarattığı fikrini kabul etmişlerdir. Her ne kadar ayrımcı özellik modelleri artık bütünüyle güvenilmez olsa da bu modeller profesyonel ideolojinin önemli bir yönünü oluşturmaya devam etmektedir. Meslekler sosyolojisindeki bu modelleri açık bir şekilde itibarsız kılan ilerlemeler, hemşirelik gibi birçok grubun uğraşlarına ait karakteristik özellikleri ayrımcı özellik modelleri tarafından belirlenen özelliklerle kıyaslayarak ölçmeye devam etmesi dolayısıyla büyük ölçüde göz ardı edilmektedir.^[22,23]

Hemşirelikle ilgili birçok yayın, profesyonelliği basit ayrımcı özellik modeli üzerinden ve çeşitli özellikler arasında teorik bağlantılar kurmak suretiyle 1950’lerde ve 60’larda ayrımcı özellik modelleri üzerine inşa edilen yapısal-işlevsel teorilerden faydalanarak tanımlamaya devam etmektedir. Bilgi tabanlarının büyümesi itibarıyla genellikle bütün mesleklerin günümüz itibarıyla er ya da geç profesyonelleşmiş olacağı düşünülmektedir. Yapısal-işlevsel teoriler de açıklayıcı olmaktan ziyade tanımlayıcı olduklarının ve toplumsal ihtilafı izah edemeyen uzlaşma merkezli bir toplum yaklaşımına dayandıklarının açık bir hale gelmesiyle gözden düşmüşlerdir. Morrell’in^[24] ifade ettiği üzere, “ideal karşılaştırmacı arayışı teori ve pratik arasındaki ayrılıkları ve karmaşık tarihsel süreçleri izah etme konusunda başarılı olamamaktadır”.

1970’lere kadar meslekler üzerine olan tartışmalarda baskın

olan yapısal-işlevsel yorum birbiriyle çatışan yorumlara yol açmıştır.^[25-27] Örneğin, Freidson^[25] tıbbi iş bölümünde pozisyonun belirlenme sürecinin bilginin nesnel özelliğinden ziyade “etki ve iknaya dayalı konuşma sanatına (retoriğe)” dayandığını ifade etmiştir. Larson’a^[27] göre,

“mesleğin bir toplumsal pratik kategorisi olarak kalmaya devam etmesi, ilk profesyonellik akımlarıyla oluşturulan modelin, toplumsal yapıları ve ilişkileri bilinç dışı bir şekilde muğlaklaştıran... bir ideoloji olduğunu ortaya koymaktadır.”

Profesyonel bilginin söylemsel pratik olarak nasıl oluşturulduğunu incelemeye yönelik oldukça az sayıda girişim olması itibarıyla, mesleğe ilişkin ayrımcı özellikler yaklaşımının ve yapısal-işlevsel teorilerin mirası güncel meslek analizlerini etkilemeye devam etmektedir.^[11,18] Farklı uğraş sınırları dahilinde ve bu sınırlar arasında^[28] profesyonel rollerin müzakere edilme ve oluşturulma biçimleri ya da mesleklerin değer ve iktidar sistemleri oluşturup bunları idame ettirmedeki rolleri incelenmemektedir.^[13,26,29] Johnson’un^[26] çalışması profesyonel kişisel çıkar kavramını ve profesyonelliğin uğraşa yönelik bir kontrol formu olduğu fikrini içermesi itibarıyla eleştirelilikten uzak, ayrımcı özelliğe dayanan ya da yapısal-işlevsel yaklaşımlardan bir kopuş yansıtmıştır.

“Profesyonelliğini” geleneksel olarak mesleklerin tarifinde kullanılan bir özellik listesine dayandırıp toplumsal yahut uğraşsal kapatmayı, söylem ve kimliği, ataerkilliği, toplumsal cinsiyeti, iktidarı ve devleti göz ardı eden herhangi bir uğraş grubu yanlış yoldadır. Benzer bir şekilde, profesyonelleşme macerasında ideal bir göndergeye (tıp) öykünen hemşirelik gibi uğraşların başarısızlığa uğraması kesindir. Bu yaklaşımlar profesyonelliğin statik evrensel bir kavram değil, “çevresiyle kurduğu diyalektik bir ilişkinin ürünü”^[30] olduğunu göstermemektedir.

İdeoloji olarak Profesyonellik

Evetts^[31] profesyonelliği değer sistemi ve ideoloji şeklinde iki kısma ayırmıştır. Bir değer sistemi olarak profesyonellik, kavramın olumlu katkılarını normatif bir toplumsal düzenle ilişkilendirmektedir. Örneğin, profesyonelliğin toplumsal istikrarın ve düzenin temeli olarak tanımlanmasının oldukça yerleşik bir tarihi bulunmaktadır.^[32] Söz gelimi, Durkheim^[32] profesyonelliği bir ahlak topluluğu biçimi olarak ele almaktayken, Tawney^[33] endüstriyel ve devlet bürokrasisinin karşısında bir istikrar kuvveti olarak görmüştür. Birçok çalışma diğerkamılığı ve hizmet etiğini profesyonelliğin kilit özellikleri olarak ele almıştır. Birçok uğraş grubu gibi hemşireler de kendilerini tanımlarken, tarihlerini yazarken, hastalarla kurdukları ilişkilerde, uğraşlarına ilişkin kimlik ve uygulamalarda normatif söylemi kullanmaya meyletmişlerdir.

Bir değer sistemi olarak profesyonellik fikri daha eleştirel değerlendirmeler ortaya koyulması ile birlikte 1970’ler ve 80’lerde reddedilmiştir. Bu noktada meslekler normatif değer sistem-

lerinden güçlü, ayrıcalıklı, kendi çıkarlarıyla ilgilenen tekeller olarak görülmüştür. Johnson^[26] profesyonelliğin geniş bir yelpazeye dağılan çeşitli uğraş gruplarının imgelemlerini ele geçirmiş başarılı bir ideoloji olduğunu ileri sürmüştür. Teoristler bilim ve teknolojiadaki ilerlemelerle beraber yirminci yüzyılın başında endüstrileşmenin istismar edilmesine yönelik itirazların ve mesleklerin bizzat gösterdiği çabalarının bir sonucu olarak meslek sahiplerinin toplumsal otoritesinin ve meşruiyetinin dramatik bir biçimde arttığını kaydetmişlerdir. ^[27-34] ABD’de bunun en bariz olduğu alan tıp olmuştur. Krause^[34] “hiçbir meslek onlar kadar yüksek bir cemiyet gücüne ve hakimiyete ulaşmamış, çok azı onlar kadar hızlı bir düşüş yaşamıştır,” diye belirtmiştir.

Tıp mesleği otorite iddialarını meşrulaştırmak için geleneksel olarak bilimi kullanmıştır.^[35] Bu iddia, tıbbi hataların tıbbi uzmanlıkla ilgili birtakım sorulara ve ayrıca doktorların kaynakları gerçek sağlık ihtiyaçlarına göre bölüştürme yetenekleri konusunda çeşitli şüphelere yol açıyor olmasına ilişkin artan farkındalık sebebiyle itirazlarla karşılaşmıştır.^[36,37] Otoritenin bir ikinci kaynağı tıp mesleğinin çıkarlarının hastaların sağlığından sonra geldiğine ilişkin kanaattir. Hükümetler hasta refahı karşısında masrafların kısılması yoluna gittikçe, tıp mesleği bu her iki amaca da ulaşma konusunda başarısızlığa uğradığı için eleştirilmektedir. Tıp mesleği, kaynakları diğer gerekli hizmetleri de kullanacağı paralardan mahrum bırakacak şekilde aşırı bir biçimde tüketmekle^[34] ve “hastayı ve toplumu ekonomik olarak istismar eden” uygulamalarda bulunmakla^[38] itham edilmiştir. Tıp piyasasının ticarileşmesi doktorların diğerkam güdülerini konusunda şüphelerin oluşmasına neden olmuş^[39], halk doktorların yaptığı “vurgunculuğun”^[40] sağlık sigortasını satın alınamayacak kadar pahalı kılan maliyet artışlarından sorumlu olduğuna inanmaya başlamıştır. Tıbbın otoritesinin karşı karşıya olduğu diğer tehditler arasında tıp mesleğinin etkisini siyaset alanında uygunsuz bir şekilde ortaya koyması^[41], bu mesleğin fayda sunmadığına ilişkin artan miktarda kanıtın ortaya çıkması ve önemli sağlık sorunlarının ihmal edilip dar gelirli tedavi verilmesinin reddedilmesi sayılabilir. Tıbbalilişkin bu değerlendirmeler tıbbın hegemonik bir inanç sistemi ve toplumsal kontrol mekanizması olarak görüldüğü Batıda artık yaygınlaşmıştır. Bu, profesyonelliğin geride bırakılması gereken eril bir tarihsel-kültürel kurgu olduğu^[42] ve meşruiyet kaybının tıp üstündeki yönetsel kontrolü artırdığı^[43] şeklindeki fikirlerle uyumludur. Hemşireliğin böylesi kusurlu bir mesleki modele öykünmemesi yerinde olacaktır. Barber’a^[44] göre,

“Bütün ABD’de meslekler toplumsal güç ve prestij bakımından yeni zirvelere ulaşmıştır... fakat aynı zamanda mesleklerin başı derttedir; bencillikleri, halka karşı sorumsuzlukları, kendilerini etkili bir biçimde kontrol edememeleri, profesyonellerin sıradan insanları etkileyen hayati kararlara ait süreçlere genel katılımın artması yönündeki taleplere gösterdikleri direnç sebebiyle eleştirilmektedirler”.

Mesleklerin Geleceği

Profesyonelleşme toplumun bütün katmanlarına daha geleneksel mesleklerin yapamadığı bir şekilde nüfuz etmektedir. Endüstri Devrimi’nden bu yana toplum giderek profesyonelleşmekte ve bilgi birikimi, enformasyon ve teknoloji katlanarak geliştikçe toplumda daha fazla uğraş özelleşmiş bilgi gerektirmektedir. Sandell^[45] birer uzman olarak profesyonellerin demokratik toplumun işleyişi için kritik önemde olduğunu ifade etmiştir. Bu, profesyonelliği ahlaki bir topluluk^[32] ve istikrar sağlayan bir kuvvet^[33] olarak gören geleneksel yaklaşımlarla benzerlik göstermektedir. Sandel’e^[45] göre bugün ile dün arasındaki kilit fark özelleşmiş bilginin eskiye oranla artık çok daha fazla erişilebilir hale gelmiş olmasıdır. Diğer bir deyişle, profesyonellik demokratikleşmektedir. Bu tür bir yaklaşım profesyonelliğin altında yatan iktidarı ihmal etmektedir. Profesyonel ve müşteri arasındaki fark yalnızca bilgi açısından bir asimetride değil, aynı zamanda iktidar açısından bir asimetride yatmaktadır.

Freidson^[46], “eğer formel bilginin doğasını tanımlayacak tek bir kavram var ise, en uygunu muhtemelen rasyonelleşme...akılın her yere nüfuz eden bir biçimde kullanımı... olacaktır,” diye belirtmiştir. Öte yandan Starr^[47], “akıl, hayali iktidarı göz önünde bulundurmamıştır” gibi bir sonuca ulaşmıştır. İşte hemşirelerin profesyonel statü arayışlarında anlayamadıkları husus budur. Profesyonel statü iktidar getirmez... İktidar, profesyonel statünün tanımlanmasını sağlar. Meslekler çıkar gruplarıdır ve çoğu çıkar grubu gibi öncelikle kendi çıkarlarını gözetirler. Ekonomik ve toplumsal düzene ayak uydurmaları diğerkam olmalarından değil, kâr ve itibar peşinde koşuyor olmalarından ileri gelir. Macdonald^[13], “Uğraş ve uğraşın organize edilme biçimi, uğraşa, uğraşa ait bilgi birikimine, uğraşa ilişkin eğitim, staj ve yeterliliğe ve uğraşın hizmet ve iş alanındaki piyasalarına erişimi kapatmaya çabalamaktadır... ve bu yüzden toplumdaki yapısal eşitsizlikte rolü vardır,” diye belirtmektedir.

Sullivan^[48] profesyonelliğin başarısızlıkları ve karşılaştığı itirazlarla ilgili bir değerlendirme yapmış, profesyonelliğin yenilenmesi için vizyon ortaya koymuştur. Çalışmaları konusunda Patricia Benner^[49] kendisiyle bir röportaj yapmıştır. Sullivan, demokratik toplumun ağırlıklı mesleklerin gerektirdiği yeteneklere ve mesleğin ahlaki kaynaklarına yaslandığını; fakat mevcut toplumu, iş modelinin hüküm sürdüğü araçsal bir düşünme biçiminin karakterize ettiğini ileri sürmüştür. Sullivan, bu bağlamda, mesleklerin insan refahının en nihayetinde yalnızca kişisel çıkar gözeterek üretilemeyecek değerlere bağlı olduğuna dair bir hatırlatma olduğunu savunmaktadır.

Benner röportajında Sullivan’a bugün profesyonelliğin karşı karşıya olduğu başlıca tehditlerin ne olduğunu sormuştur. Sullivan’ın verdiği yanıt olduğu gibi tekrar edilmeyi hak etmektedir. Sullivan’a göre “mesleklerin küresel ekonomi için gerekli olan yüksek teknolojinin başarılı bir şekilde geliştirilmesi

için merkezi bir öneme sahip olduğu konusunda şüpheye pek yer yoktur. Meslekler aynı zamanda üretken ve eğitimi vatandaşlar yaratmada büyük bir rol sahibidir. Mühendis, akademisyen, hemşire, doktor, bilim insanı ve avukat gibi çeşitli meslek sahipleri gelişmiş bütün toplumlarda yüksek refah seviyesinin ve ileri teknik gelişmişliğin başlıca yardımcılarıdır. Ne var ki kurumsal üyelik; profesyonel hizmetler için kontrol edilen piyasalar; eğitim, istihdam ve standartların kontrolünde gerçekleşen tekeli uygulamalar gibi profesyonel hayatın geleneksel yapıları tuhaf ve hatta en çok müşteri çeken çalışma biçimlerinin bazılarını aykırı görünmektedir”.

Sullivan, çalışan esnekliğine yönelik modern taleplerin, profesyonel çalışmanın profesyonel muhakeme ve bütünlük gerektirdiğini ve “mesleklerin, şirketlerden farklı olarak, korunmasız durumda olanları korumaya ant içmiş” olduğunu göz ardı ettiğini ileri sürmüştür. Sullivan, hem tıbbın hem de hemşireliğin profesyonel pratikler olarak gitgide artan bir biçimde sigorta şirketleri ve özel sağlık endüstrisi tarafından yönetilmesi ve kontrol edilmesi itibarıyla tıbbın bir profesyonel özerklik mücadelesi içinde olduğunu ifade etmiştir. Batı’da sağlık hizmetlerinin en iyi piyasa tarafından kontrol edilecek bir iş kolu olduğu fikri, sağlık hizmetlerindeki başarısızlık ve piyasanın sağlık hizmetleri için iyi bir kontrol mekanizması olduğu fikrinin sınırlarını ortaya koyacak şekilde sürekli yükselen maliyetler dolayısıyla giderek kaybolmaktadır. Sullivan’a göre, “meslekler herkesin refahını artıracak politikaların aleni savunucuları olmak yoluyla sivil yönlerini yeniden keşfedebilirler”. Bu, meslek eğitiminde bir değişim gerektirmektedir.

Sullivan’ın^[48] ifade ettiği bir diğer nokta, meslek sahiplerini hazırlayan üniversitelerin meslek sahiplerine “üniversite derslikleri dışındaki karmaşık pratik koşullarda maharetli bir uygulama ve mantıklı muhakeme” yeteneği kazandırmak yerine, kişilerin analitik ve bilimsel kapasitelerini eğitmeye yoğunlaşmış olmasıdır. Teori ve pratik arasında bir bütünlüğün bulunmamasına profesyonel uygulamaların daha büyük ölçekte toplumsal ve siyasal açıdan arz ettiği önemi değerlendirme konusundaki yetersizlik eşlik etmektedir. Benner,^[49] Sullivan’ın “İş ve Dürüstlük: Amerika’da Profesyonelliğin Krizi ve Vaadi” (Work and Integrity: The Crisis and Promise of Professionalism in America) çalışmasındaki bir bölümden alıntı yapar.

“Akademik modelin kuvvetli yanı fikirlerin ve bilginin sistematik iletiminde verimli olması ve öğrencilere aktarılan bilginin itibarlı ve güncel olduğu konusunda en azından belli bir ölçüde garanti sağlamasıdır. Zayıf yanı ise bilginin gerçek anlamda pratiğe dökülmesinden görece soyutlanmış olması ve pratikle beraber gelen bilgidен uzak durmasıdır. Çıkraklığın bu önemli yönü–uygulama konusunda bilgeliği kazandırma– akademik eğitimde kıyıda köşede kalmıştır”.

Ayrıca Sullivan^[48] meslek sahiplerinin kamu yararına katkıda bulunmak konusunda merkezi bir öneme sahip olduklarını ve

iyi bir sağlık sisteminin sivil bir profesyonellik gerektiren temel bir kamu yararı olduğunu ifade eder. Sivil profesyonellik, yüksek oranda özelleşmiş bir bilgi formuna sahip olmak ve bu bilgiyi yönetmek gibi dar bir alana yoğunlaşmakla tanımlanan teknik profesyonelliklerle karşılaştırılabilir.

Bu tarz dar bir alana yoğunlaşmak Sullivan’a göre meslek sahibinin yalnızca işe alınacak bir uzman haline gelmesine yol açmaktadır. Teknik profesyonellik modelinin bu baskınlığı profesyonellik ile başkalarını önemsemek arasındaki bağlantıyı zayıflatmıştır. Sullivan profesyonel çalışmanın şirket tipi çalışma için olduğu kadar gerek kamu gerek özel bürokratik organizasyonların çalışma şekline de bir alternatif oluşturduğunu ifade etmiştir. Maalesef çok sayıda meslek sahibi kurumsal çıkarlara eklenmiş ve bu çıkarlara hizmet etmektedir. Bu hizmetler de eğitimin kurumsal kontrolünün desteğiyle gerçekleşmektedir. Bu, profesyonelliğin yenilenmesine yönelik umutları oldukça azaltmaktadır. Meslek sahipleri kendilerinin güvenilmez olduklarını ortaya koyduklarında, kamunun onayını yitirmeye başlarlar. Bugün de kamunun meslek sahiplerine olan güveninin tükendiği yönünde kanıtlar bulunmaktadır. Hemşirelik, meşruiyetinin kaybolmaması için yeni bir profesyonellik modeli aramalıdır. Hemşirelik için sivil profesyonellik, kusurları ortaya konmuş olan tıbbın teknik profesyonellik modeline öykünmekten daha yararlı bir rehberdir.

KAYNAKLAR

1. Scott R. Lords of the dance: professionals as institutional agents. *Organization Studies* 2008; 2(2):219-238.
2. Millerson G. The qualifying association. London: Routledge and Kegan Paul; 1964.
3. Watson TJ. Professions and professionalism: should we jump off the bandwagon better to study where it is going? *International Studies of Management and Organization* 2002; 32(2):94-106.
4. Torstendahl R. The need for a definition of “profession”. *Current Sociology* 2005; 3: 947-951.
5. Sciulli D. Continental sociology of professions today: conceptual contributions. *Current Sociology* 2005; 53(6):915-942.
6. Macdonald K, Ritzer G. The sociology of the professions: dead or alive? *Work and Occupations* 1988; 15:251-272.
7. Lawrence TB, Corwin V. Being there: the acceptance and marginalization of part-time professional employees. *Journal of Organizational Behavior* 2003; 24(8):923-943.
8. Theobald H. Care for the elderly: welfare system, professionalization and the question of inequality. *The International Journal of Sociology and Social Policy* 2003; 23(4/5):159-185.
9. Allen C. Desperately seeking fusion: on ‘joined-up thinking’, ‘holistic practice’ and the new economy of welfare professional power. *British Journal of Sociology* 2003; 54(2):287-306.
10. Greenwood R, Lachman R. Change as an underlying theme in professional service organizations: an introduction. *Organization Studies* 1996; 17(4):563-72.
11. Friedson E. Profession of medicine – a study of the sociology of applied knowledge. Chicago: University of Chicago Press; 1988.
12. Harrison S, Ahmad WIU. Medical autonomy and the UK state 1975 to 2025. *Sociology* 2000; 34(1):129-46.
13. Macdonald KM. The sociology of the professions. London: Sage; 1995.

14. Freidson E. Professionalism reborn: theory, prophecy, and policy. Chicago, IL: University of Chicago Press; 1994.
15. Schon DA. The reflective practitioner: how professionals think in action. London: Temple Smith; 1983.
16. Etzioni A. The semi-professions and their organization: teachers, nurses, social workers. New York: Free Press; 1969.
17. Bourdieu P, Passeron JC. La reproduction. Eléments pour une théorie du système d'enseignement. Paris: Editions de Minuit; 1970. Çeviri: R Nice. Reproduction in education, society and culture. London: Sage Publications; 1977.
18. Foucault M. Discipline and punishment. London: Tavistock; 1977.
19. Goode WJ. The theoretical limits of professionalization. In: A. Etzioni (ed). The semi-professions and their organization. New York: Free Press; 1969.
20. Wilensky HL. The professionalization of everyone. American Journal of Sociology 1964; 70:137-158.
21. Carr-Saunders AM, Wilson PA. The professions. Oxford: Oxford University Press; 1933. (Reprinted by Frank Cass, London, 1964.)
22. Karadağ A, Hisar F, Elbaş NO. The level of professionalism among nurses in Turkey. Journal of Nursing Scholarship 2007; 39:371-374.
23. Kearney-Nunnery R. Advancing your career: concepts of professional nursing. 3rd edition. Philadelphia: F. A. Davis Company; 2005.
24. Morrell K. Analysing professional work in the public sector: the case of NHS nurses. Leistershire, UK: Business School, Loughborough University; 2004.
25. Freidson E. Professional dominance. Chicago, IL: Atherton; 1970.
26. Johnson T. Professions and power. London: Macmillan; 1972.
27. Larson MS. The rise of professionalism: a sociological analysis. Berkeley and London: University of California Press; 1977.
28. Mintzberg H. The manager's job: folklore and fact. Harvard Business Review 1990; 68(2):163.
29. Illich I. Disabling professions. London: M. Boyars; 1977.
30. Hanlon G. Lawyers, the state and the market: professionalism revisited. Basingstoke: Macmillan Business; 1999.
31. Evetts J. The sociological analysis of professionalism: occupational change in the modern world. International Sociology 2003; 18(2):395-415.
32. Durkheim E. Professional ethics and civic morals. Translated by C Brookfield (with a new preface by Bryan S. Turner). London: Routledge; 1992.
33. Tawney RH. The Acquisitive Society. New York: Harcourt Brace; 1921.
34. Krause EA. Death of the guilds: professions, states and the advance of capitalism: 1930 to the present. New Haven: Yale University Press; 1996.
35. Brint S. In an age of experts: The changing role of professionals in politics and public life. Princeton NJ: Princeton University Press; 1994.
36. Gray BH. The legislative battle over health services research. Health Affairs 1992; 11(4):38-66.
37. Leape LL. Error in medicine. Journal of the American Medical Association 1994; 272(23):1851-7.
38. Goldsmith J. Death of a paradigm: the challenge of competition. Health Affairs 1984; 3(3):5-19.
39. Wynia MK, Latham SR, Kao AC, Berg JW, Emanuel LL. Medical professionalism in society. New England Journal of Medicine 1999; 341(21):1612-1616.
40. Immerwahr J, Johnson J, Kernan-Schloss A. Faulty diagnosis: public misconceptions about health care reform. New York: Public Agenda Foundation; 1992.
41. Light DW. Countervailing powers: a framework for professions in transition. In: T Johnson, G Larkin, M Saks, eds. Health professions and the State in Europe. London: Routledge; 1995. pp.24-41.
42. Davies C. The sociology of the professions and the profession of gender. Sociology 1996; 30(4): 661-678.
43. Howe D. Knowledge, power and the shape of social work practice. In: M Davies, editor. The sociology of social work. London: Routledge; 1991.
44. Barber B. Control and responsibility in the powerful professions. Political Science Quarterly 1978; 93(4):599-615.
45. Sandel M. A new politics of the common good. The Reith Lectures. <http://www.bbc.co.uk/programmes/b00lb6bt> [Erişim tarihi: Mayıs 2012].
46. Freidson, E. Professional powers: a study of the institutionalization of formal knowledge. Chicago: University of Chicago Press; 1986.
47. Starr P. The social transformation of American Medicine. New York: Basic Books; 1984.
48. Sullivan W. Work and integrity: The crisis and promise of professionalism in America. 2nd ed. San Francisco: Calif: Jossey-Bass; 2005.
49. Benner P. Challenges to professionalism: work, American integrity and the call to renew and strengthen the social contract of the professions. Journal of Critical Care 2005; 14(1):78-84.